

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i:	Y Pwyllgor Gwaith Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio Y Cyngor
Dyddiadau:	25/11/2025 04/12/2025 09/12/2025
Pwnc:	Diwygio'r Cyfansoddiad - Rhoi Cymeradwyaeth Derfynol i Gyfrifon Blynnyddol y Cyngor
Aelod Portffolio:	
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro
Awdur yr Adroddiad:	Lisa Lord, Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol a Dirprwy Swyddog Monitro Dros Dro
Aelodau Lleol:	Pawb

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Argymhellion

Y Pwyllgor Gwaith

Bod y Pwyllgor Gwaith yn mynegi barn ar y newid arfaethedig i'r Cyfansoddiad er mwyn rhoi'r hawl i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor, yn hytrach na'r Cyngor, gymeradwyo Cyfrifon Blynnyddol y Cyngor yn derfynol.

Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

Bod y Pwyllgor yn mynegi barn ar y newid arfaethedig i'r Cyfansoddiad er mwyn rhoi'r hawl i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor, yn hytrach na'r Cyngor, gymeradwyo Cyfrifon Blynnyddol y Cyngor yn derfynol.

Y Cyngor

Bod y Cyngor yn cymeradwyo'r newid arfaethedig i'r Cyfansoddiad er mwyn rhoi'r hawl i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor, yn hytrach na'r Cyngor, gymeradwyo Cyfrifon Blynnyddol y Cyngor yn derfynol.

Rhesymau

- Mae prif gamau proses gymeradwyo Cyfrifon Blynnyddol y Cyngor fel a ganlyn:
 1. Ardystio'r cyfrifon drafft - Swyddog Adran 151
 2. Archwiliad cyhoeddus o'r cyfrifon drafft

3. Adolygu'r cyfrifon drafft wedi'u harchwilio - Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
 4. Adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith er mwyn iddo ystyried y cyfrifon drafft wedi'u harchwilio
 5. Y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i adolygu'r cyfrifon drafft terfynol
 6. Y Cyngor llawn i gymeradwyo'r cyfrifon terfynol
- Mae Cynllun Blynnyddol Archwilio Cymru yn cynnwys nod clir i fyrhau'r amserlen archwilio ar gyfer llywodraeth leol. Y dyddiad awdurdodi ar gyfer 2025/26 yw 30/09/2026 ac mae hyn fis yn gynharach na 2024/25.
 - Mae hyn yn cywasgu'r amser sydd ar gael i ymateb i unrhyw faterion a godir gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, cytuno ar unrhyw newidiadau gyda'r Archwilydd Allanol a chynhyrchu fersiwn ddwyieithog ddiwygiedig a chywir o'r cyfrifon terfynol.
 - Os bydd y Cyngor yn parhau i fod yn gyfrifol am gymeradwyo'r cyfrifon, yna bydd rhaid symud cyfarfod Medi 2026, neu bydd angen cynnal cyfarfod arbennig o'r Cyngor llawn.
 - Mae dirprwyo awdurdod i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn broses gymeradwyo fwy effeithlon. Nid oes unrhyw anfantais i unrhyw gynghorydd, na'r cyhoedd, oherwydd bydd yr adroddiadau'n parhau i fod ar gael yn y ffordd arferol (gweler y broses gymeradwyo llawn uchod).
 - Mae Archwilio Cymru wedi awgrymu'r newid arfaethedig er mwyn sicrhau fod ein trefniadau'n cyd-fynd â'r trefniadau presennol sydd ar waith mewn prif gynghorau yng Nghymru.
 - Yng nghyd-destun y cefndir hwn, yr hyn y gofynnir amdano yw newid paragraff 3.4.8.12.3 - "*Bydd y Pwyllgor yn adolygu a chymeradwyo datganiadau ariannol y Cyngor, ~~cyn iddynt gael eu cymeradwyo gan y cyngor llawn~~, gan gynnwys y rhagair esboniadol, negeseuon allweddol, tueddiadau, cysondeb â pherfformiad ariannol, addasrwydd a chydymffurfiaeth â pholisïau a thriniaethau cyfrifyddu a meysydd dyfarnu pwysig*".
 - O dan baragraff 2.15.2.1 o'r Cyfansoddiad "*...ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo newidiadau i'r Cyfansoddiad hyd oni fydd y Pwyllgor Gwaith wedi ystyried y cynnig*".
 - Cyflwynir adroddiad hefyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ar 04/12/2025, er mwyn gofyn barn y pwyllgor hwnnw ar y newid arfaethedig.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Bod y Cyngor llawn yn parhau i fod yn gyfrifol am gymeradwyo'r cyfrifon. Gwrthodwyd hyn gan fod y sefyllfa bresennol yn cael effaith negyddol ar effeithlonrwydd y broses, ac nid yw'r newid arfaethedig yn creu anfantais i unrhyw barti.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Nid yw hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith, a bydd y penderfyniad yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn. Fodd bynnag, o dan baragraff 2.15.2.1 o'r Cyfansoddiad, mae'n ofynnol rhoi cyfle i'r Pwyllgor Gwaith gyflwyno sylwadau ar unrhyw newidiadau y bwriedir eu gwneud i'r Cyfansoddiad.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Mae'n rhaid i'r Cyngor llawn gymeradwyo newidiadau i'r Cyfansoddiad (nad ydynt yn ymwneud â 3.5.3.6.6. a 3.4.12.6.3)

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Nid oes unrhyw effaith ar y gyllideb

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol)

1. Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel Ynys?

Mae'r newid arfaethedig yn cefnogi gwneud penderfyniadau effeithlon mewn perthynas â chyfrifon statudol y Cyngor.

2. A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar y Cyngor yn y dyfodol? Os felly, sut?

Nid i unrhyw raddau sylweddol, ond bydd yn osgoi'r angen i gynnal cyfarfod arbennig o'r Cyngor.

3. A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, gyda phwy?

Archwilio Cymru

4. A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Eglurwch sut.

Na

5. Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Dim effaith

6. Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

Dim effaith

7. Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dim effaith

E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori a beth oedd eu sylwadau?

1. Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (gorfodol)	Ystyriwyd y mater ar 14/10/2025 pan gytunwyd ar yr argymhelliad.
2. Swyddog Cyllid / 151	Y Swyddog Adran 151 sydd wedi comisiynu'r adroddiad
3. Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Awdur yr adroddiad ac mae'n cefnogi'r argymhelliad Mae cyngor cyfreithiol wedi ei geisio, yng nghydestun yr adroddiad hwn, o ran y gwrthdaro rhwng yr Atodiad Darparu Llywodraethiant Da mewn Llywodraeth Leol a'r ddeddfwriaeth, pan ddaw hi i hawliau pleidleisio aelodau lleyg y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant. Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (fel y'i diwygiwyd), Rheoliad 10 y Cyfrifon a Rheoliadau archwilio (Cymru) 2014 (fel y'i diwygiwyd) a chanllawiau statudol yn ei gwneud yn glir fod gan aelodau lleyg y Pwyllgor archwilio a Llywodraethiant hawliau pleidleisio llawn. Cydnabyddir hyn gan CIPFA a bydd eu canllawiau yn cael eu hadolygu er mwyn adlewyrchu'r safbwynt statudol cywir.
4. AD	Amherthnasol
5. Eiddo	Amherthnasol
6. TG	Amherthnasol
7. Caffael	Amherthnasol
8. Sgriwtini	Amherthnasol
9. Aelodau Lleol	Ymgynghorir â'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 04/12/2025

F - Atodiadau

--

Ff - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach)

--